

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έβδομο τμήμα)

της 1ης Οκτωβρίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Κοινωνική πολιτική — Αρχές της ίσης μεταχείρισης και της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας — Οδηγία 2000/78/EK — Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και στην εργασία — Άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, στοιχείο α' — Διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας — Συγκρισιμότητα των καταστάσεων — Καταβολή αποζημίωσης λόγω λύσης σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου ως αντιστάθμισμα για την επισφαλή κατάσταση στην οποία περιέρχεται ο μισθωτός — Αποκλείονται οι νέοι που εργάζονται κατά τη διάρκεια των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών τους»

Στην υπόθεση C-432/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής απόφασης δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το conseil de prud'hommes de Paris (Γαλλία) με απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Σεπτεμβρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

O

κατά

Bio Philippe Auguste SARL,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έβδομο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev (εισηγητή) και Κ. Λυκούργο, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοίκησης,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζήτησης της 3ης Ιουνίου 2015,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο Ο, παριστάμενος αυτοπροσώπως,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους D. Colas και R. Coesme,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον D. Martin,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

κατόπιν της απόφασης που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία της αρχής της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Ο και της Bio Philippe Auguste SARL με αντικείμενο την άρνηση της εταιρίας αυτής να του καταβάλει, κατά τη λήξη της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου που είχε συνάψει ο ενδιαφερόμενος με την εταιρία αυτή, αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303, σ. 16), «σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη».
- 4 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:
 - «1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
 2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:
 - α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,
 - β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει [δυσμενή] μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα, εκτός εάν:
 - i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία, [...]

[...]».

Το γαλλικό δίκαιο

- 5 Το άρθρο L. 1243-8 του code du travail (Εργατικού Κώδικα) ορίζει τα εξής:

«Όταν, κατά τη λήξη της ισχύος σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου, η εργασιακή σχέση δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου, ο μισθωτός δικαιούται, ως συμπλήρωμα του μισθού του, αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασής του, η οποία καταβάλλεται ως αντιστάθμισμα για την επισφαλή κατάσταση στην οποία περιέρχεται.

Η αποζημίωση αυτή ισούται με το 10 % των συνολικών μικτών αποδοχών του μισθωτού.

Η εν λόγω αποζημίωση προστίθεται στις συνολικές μικτές αποδοχές που οφείλονται στον μισθωτό. Καταβάλλεται κατά τη λήξη της ισχύος της σύμβασης εργασίας συγχρόνως με τον τελευταίο μισθό και αναγράφεται στο αντίστοιχο εκκαθαριστικό σημείωμα μισθοδοσίας.»

- 6 Το άρθρο L. 1243-10 του code du travail προβλέπει τα εξής:

«Η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης δεν οφείλεται:

- 1° όταν η σύμβαση συνάπτεται με βάση το άρθρο L. 1242-2, 3°, ή το άρθρο L. 1242-3, εκτός αν υπάρχει σύμβαση που προβλέπει ευνοϊκότερους όρους,
- 2° όταν η σύμβαση συνάπτεται με άτομο νεαρής ηλικίας για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών του,
- 3° όταν ο μισθωτός αρνείται να δεχτεί τη σύναψη σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου για την ίδια ή παρόμοια θέση εργασίας, η οποία να προβλέπει τις ίδιες τουλάχιστον αποδοχές,
- 4° σε περίπτωση πρόωρης λύσης της σύμβασης με πρωτοβουλία του μισθωτού ή λόγω σοβαρού παραπτώματός του ή λόγω ανωτέρας βίας.»

- 7 Το άρθρο L. 381-4 του code de la sécurité sociale (Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης) ορίζει τα εξής:

«Στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ασφαλιζονται υποχρεωτικά οι σπουδαστές και φοιτητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των σχολών τριτοβάθμιας τεχνικής εκπαίδευσης, των ειδικευμένων σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και των προπαρασκευαστικών τάξεων για την εισαγωγή στις σχολές αυτές, εφόσον δεν υπάγονται, εξ ιδίου δικαιώματος ή ως πρόσωπα εξαρτώμενα από πρόσωπο υπαγόμενο στην κοινωνική ασφάλιση, στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για λόγο μη προβλεπόμενο στο άρθρο L. 380-1 και εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το ανώτατο όριο ηλικίας. Το όριο αυτό μπορεί να μετατίθεται σε περίπτωσης στράτευσης και παραμονής στο στράτευμα.»

- 8 Το άρθρο R. 381-5 του code de la sécurité sociale διευκρινίζει ότι «το όριο ηλικίας που προβλέπεται στο άρθρο L. 381-4 καθορίζεται στο 28ο έτος».

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 9 Ο ενάγων της κύριας δίκης προσλήφθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2010, ενόσω ήταν φοιτητής, από την εταιρία Bio Philippe Auguste SARL με σύμβαση ορισμένου χρόνου για το διάστημα από 21 Δεκεμβρίου έως 24 Δεκεμβρίου 2010, για διάστημα δηλαδή που περιλαμβάνονταν στις πανεπιστημιακές διακοπές του. Κατ' εφαρμογή του άρθρου L. 1243-10, δεύτερη περίπτωση, του code du travail, δεν του καταβλήθηκε κατά τη λήξη της σύμβασής του η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης.

- 10 Ο ενάγων, κρίνοντας ότι η εν λόγω διάταξη αντιβαίνει στις συνταγματικές διατάξεις που εγγυώνται την αρχή της ισότητας και την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας, άσκησε αγωγή ενώπιον του conseil de prud'hommes de Paris και ζήτησε να του επιδικαστεί το ποσό των 23,21 ευρώ ως αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης, να επαναχαρακτηριστεί η σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου που είχε συνάψει ως σύμβαση εργασίας αόριστου χρόνου και να του επιδικαστεί το ποσό των 4 500 ευρώ ως αποζημίωση λόγω απόλυσης χωρίς πραγματικό και σοβαρό λόγο.
- 11 Την 1η Μαρτίου 2012 ο ενάγων ήγειρε προκριματικό ζήτημα συνταγματικότητας. Με απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 2014, το conseil de prud'hommes de Paris παρέπεμψε το ζήτημα στο Cour de cassation. Με απόφαση της 9ης Απριλίου 2014, το τελευταίο αυτό δικαστήριο παρέπεμψε το εν λόγω προκριματικό ζήτημα συνταγματικότητας στο Conseil constitutionnel.
- 12 Με την απόφαση 2014-401 QPC της 13ης Ιουνίου 2014, το Conseil constitutionnel, αφού τόνισε ότι «οι επίμαχες διατάξεις έχουν εφαρμογή μόνο στους σπουδαστές ή φοιτητές που δεν έχουν υπερβεί το όριο ηλικίας που προβλέπεται στο άρθρο L. 381-4 του code de la sécurité sociale σχετικά με την υποχρεωτική υπαγωγή τους στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης λόγω της εγγραφής τους σε ορισμένη σχολή ή σε πανεπιστημιακό ίδρυμα», αποφάνθηκε συνακόλουθα αφενός ότι «η αιτίαση ότι ο νομοθέτης, θεσπίζοντας τις επίμαχες διατάξεις, δεν όρισε την έννοια “άτομο νεαρής ηλικίας” είναι κατ’ ουσία αβάσιμη» και αφετέρου ότι «η αρχή της ισότητας δεν εμποδίζει την επιβολή ενός ορίου ηλικίας ως προϋπόθεσης για την εφαρμογή ορισμένων νομοθετικών διατάξεων που αφορούν τους σπουδαστές ή τους φοιτητές».
- 13 Εξάλλου, το Conseil constitutionnel, αφού υπενθύμισε ότι «η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης καταβάλλεται στον μισθωτό που εργάζεται με σύμβαση ορισμένου χρόνου “ως αντιστάθμισμα για την επισφαλή κατάσταση στην οποία περιέρχεται” όταν κατά τη λήξη της σύμβασής του η εργασιακή σχέση του δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης αόριστου χρόνου», κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «οι σπουδαστές που εργάζονται με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου για διάστημα που περιλαμβάνεται στις σχολικές ή πανεπιστημιακές διακοπές τους δεν βρίσκονται στην ίδια κατάσταση ούτε με τους σπουδαστές που εργάζονται παράλληλα με τις σπουδές τους ούτε με τους λοιπούς εργαζόμενους με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου» και ότι συνεπώς «ο νομοθέτης, αποκλείοντας την καταβολή της αποζημίωσης αυτής στην περίπτωση των συμβάσεων που συνάπτονται με σπουδαστές ή φοιτητές που εργάζονται κατά τη διάρκεια των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών τους και οι οποίοι, μετά το πέρας των διακοπών τους, θα επανέλθουν κανονικά στις σπουδές τους, πρόβλεψε μια διαφορετική μεταχείριση που οφείλεται στην ύπαρξη μιας διαφορετικής κατάστασης που έχει άμεση σχέση με το αντικείμενο του νόμου».
- 14 Υπό τις συνθήκες αυτές, το conseil des prud'hommes de Paris ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιβαίνει στη γενική αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας η εθνική νομοθεσία (το άρθρο L. 1243-10 του γαλλικού code du travail) η οποία αποκλείει την καταβολή στους νέους που εργάζονται κατά τη διάρκεια των σχολικών ή των πανεπιστημιακών διακοπών τους μιας αποζημίωσης που προβλέπεται ως αντιστάθμισμα για την επισφαλή κατάσταση στην οποία περιέρχεται ο ενδιαφερόμενος μετά τη λύση της σύμβασης εργασίας του ορισμένου χρόνου την οποία δεν ακολουθεί προσφορά εργασίας αόριστου χρόνου;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί του παραδεκτού

- 15 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο ενάγων της κύριας δίκης ομολόγησε ότι μεταξύ των διαχειριστών της εναγόμενης και του ιδίου υπάρχουν συγγενικοί δεσμοί και ότι η αγωγή ασκήθηκε με μόνο σκοπό την αμφισβήτηση του κύρους των επίμαχων στην κύρια δίκη διατάξεων. Το γεγονός ότι η εναγόμενη δεν διατύπωσε παρατηρήσεις σε κανένα στάδιο της διαδικασίας οφείλεται, κατά τον ενάγοντα, στο ότι η ένδικη διαφορά έχει ως αντικείμενο ένα πολύ χαμηλό ποσό.
- 16 Με το δεδομένο αυτό, είναι πιθανό ότι στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου έχει υποβληθεί μια τεχνητή διαφορά, το αντικείμενο της οποίας δεν έγκειται στην πραγματικότητα στην επιδίκαση αποζημίωσης λόγω λύσης της σύμβασης, αλλά απλώς και μόνο στην αμφισβήτηση του κύρους των εν λόγω διατάξεων.
- 17 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, που είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης και συνεπώς το πλέον κατάλληλο να προβεί στις αναγκαίες διακριβώσεις, να εξετάσει κατά πόσον συμβαίνει κάτι τέτοιο και, σε περίπτωση που όντως συμβαίνει, να συναγάγει τις συνέπειες που προβλέπει ενδεχομένως το εθνικό δίκαιο για την απόφαση που καλείται να εκδώσει το εν λόγω δικαστήριο.
- 18 Εν πάση περιπτώσει, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, όταν τα ερωτήματα που υποβάλλονται από τα εθνικά δικαστήρια αφορούν την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει καταρχήν να αποφαινεται επ' αυτών, εκτός αν είναι πρόδηλο ότι με την αίτηση προδικαστικής απόφασης επιδιώκεται στην πραγματικότητα να οδηγηθεί το Δικαστήριο να εκδώσει απόφαση επ' ευκαιρία τεχνητής διαφοράς ή να διατυπώσει συμβουλευτικές γνώμες επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς ή ακόμη ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί (απόφαση DR και TV2 Danmark, C-510/10, EU:C:2012:244, σκέψη 22 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 19 Εντούτοις, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο να ανταποκρίνεται πράγματι σε αντικειμενική ανάγκη που να εξυπηρετεί τη λύση μιας διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του. Συγκεκριμένα, δεν αμφισβητείται ότι η σύμβαση εργασίας που είχε συναφθεί μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης εκτελέστηκε όντως και ότι από την εφαρμογή της ανακύπτει ένα ζήτημα ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης (βλ., επ' αυτού, απόφαση Mangold, C-144/04, EU:C:2005:709, σκέψη 38).
- 20 Επομένως, η αίτηση προδικαστικής απόφασης είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

- 21 Το αιτούν δικαστήριο θέτει κατ' ουσία, με το ερώτημά του, το ζήτημα αν το δίκαιο της Ένωσης, και ειδικότερα η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας, η οποία έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και συγκεκριμενοποιηθεί με την οδηγία 2000/78, έχει την έννοια ότι αντιβαίνει στην αρχή αυτή η διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, προβλέπει ότι η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης, η οποία καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού κατά τη λήξη της ισχύος σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου όταν η εργασιακή σχέση δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου, δεν οφείλεται στον ενδιαφερόμενο στην περίπτωση που η σύμβαση έχει συναφθεί με άτομο νεαρής ηλικίας για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών του.

- 22 Όσον αφορά το ζήτημα που έθεσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δηλαδή αν ο ενάγων μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εργαζόμενος», υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η έννοια αυτή έχει αυτοτελές περιεχόμενο και δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Έτσι, ως «εργαζόμενος» νοείται, κατά το άρθρο 45 ΣΛΕΕ, κάθε άτομο το οποίο ασκεί πραγματικές και ουσιαστικές δραστηριότητες, και όχι δραστηριότητες τόσο περιορισμένες, ώστε να εμφανίζονται ως καθαρά περιθωριακές και δευτερεύουσας σημασίας. Το βασικό χαρακτηριστικό της σχέσης εργασίας είναι, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς άλλο πρόσωπο και υπό την καθοδήγησή του, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή (αποφάσεις *Lawrie-Blum*, 66/85, EU:C:1986:284, σκέψεις 16 και 17, *Collins*, C-138/02, EU:C:2004:172, σκέψη 26, *Trojani*, C-456/02, EU:C:2004:488, σκέψη 15, καθώς και *Neidel*, C-337/10, EU:C:2012:263, σκέψη 23).
- 23 Εν προκειμένω πρέπει να τονιστεί ότι ο ενάγων προσλήφθηκε στις 21 Δεκεμβρίου 2010 με σύμβαση ορισμένου χρόνου, η οποία είχε συναφθεί για το διάστημα από 21 Δεκεμβρίου έως τις 24 Δεκεμβρίου 2010, το οποίο αποτελούσε μέρος των πανεπιστημιακών διακοπών του. Επομένως, η πραγματική διάρκεια της σύμβασης αυτής ήταν μόνο τέσσερις ημέρες.
- 24 Μολονότι το γεγονός ότι ο αριθμός των ωρών εργασίας ενός ατόμου στο πλαίσιο της σχέσης εργασίας του είναι πολύ περιορισμένος μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι οι δραστηριότητές του είναι περιθωριακές και δευτερεύουσας σημασίας, εντούτοις δεν μπορεί να αποκλειστεί, ανεξάρτητα από το χαμηλό επίπεδο της αμοιβής και τον μικρό αριθμό των ωρών εργασίας μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, το ενδεχόμενο να μπορεί η δραστηριότητα αυτή, κατόπιν σφαιρικής εκτίμησης της σχετικής σχέσης εργασίας, να θεωρηθεί από τις εθνικές αρχές ως πραγματική και ουσιαστική, ώστε να είναι δυνατόν να προσδοθεί στον ασκούντα τη δραστηριότητα αυτή η ιδιότητα του «εργαζομένου» υπό την έννοια του δικαίου της Ένωσης (βλ., επ' αυτού, απόφαση *Genc*, C-14/09, EU:C:2010:57, σκέψη 26 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 25 Η σφαιρική εκτίμηση της σχέσης εργασίας του ενάγοντος της κύριας δίκης προϋποθέτει συνεπώς τη συνεκτίμηση όχι μόνο των στοιχείων που αφορούν τη διάρκεια του χρόνου εργασίας και το ύψος της αμοιβής, αλλά και των στοιχείων που αφορούν τα ενδεχομένως προβλεπόμενα δικαιώματα για άδεια μετ' αποδοχών, την καταβολή του μισθού σε περίπτωση ασθένειας, την υπαγωγή της σύμβασης εργασίας στην εφαρμοστέα συλλογική σύμβαση, την καταβολή εισφορών και ενδεχομένως τη φύση των εισφορών αυτών (βλ., επ' αυτού, απόφαση *Genc*, C-14/09, EU:C:2010:57, σκέψη 27).
- 26 Η εξέταση των συνεπειών που μπορεί να έχει το σύνολο των στοιχείων που χαρακτηρίζουν μια σχέση εργασίας προκειμένου να εξακριβωθεί αν η μισθωτή δραστηριότητα που ασκεί ο ενάγων της κύριας δίκης είναι πραγματική και ουσιαστική και αν επομένως ο ενάγων έχει την ιδιότητα του εργαζομένου εμπίπτει στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου. Πράγματι, αυτό είναι το μόνο που έχει άμεση γνώση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης της κύριας δίκης και, για τον λόγο αυτό, είναι το καταλληλότερο να προβεί στις αναγκαίες διακριβώσεις. (απόφαση *Genc*, C-14/09, EU:C:2010:57, σκέψη 32).
- 27 Επομένως, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να προβεί σε εμπειριστατωμένη εκτίμηση όλων των κρίσιμων στοιχείων, και κυρίως αυτών που παρατίθενται ανωτέρω στη σκέψη 25, προκειμένου να εξακριβώσει αν η σύμβαση εργασίας που είχε συνάψει ο ενάγων της κύριας δίκης του προσδίδει την ιδιότητα του «εργαζομένου» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης.
- 28 Αν το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι ο ενάγων πρέπει να χαρακτηριστεί ως εργαζόμενος, πρέπει να εξεταστεί αν ο ενάγων μπορεί να επικαλεστεί στην κύρια δίκη την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας.
- 29 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, η «αρχή της ίσης μεταχείρισης» σημαίνει «την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1» της ίδιας αυτής οδηγίας και μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η ηλικία. Το άρθρο 2, παράγραφος 2,

στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας διευκρινίζει ότι, για την εφαρμογή της παραγράφου 1 του ίδιου άρθρου, άμεση διάκριση συντρέχει όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο.

- 30 Συναφώς υπενθυμίζεται ότι στα κράτη μέλη αναγνωρίζεται ευρεία διακριτική ευχέρεια όχι μόνο ως προς την επιλογή του προς επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης, αλλά και ως προς τον καθορισμό των μέτρων με τα οποία μπορεί να υλοποιηθεί ο σκοπός αυτός (απόφαση Schmitzer, C-530/13, EU:C:2014:2359, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 31 Ειδικότερα, για να εκτιμάται κατά πόσον οι καταστάσεις είναι συγκρίσιμες προκειμένου να εξεταστεί αν υπάρχει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των στοιχείων που τις χαρακτηρίζουν (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Arcelor Atlantique et Lorraine κ.λπ., C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 25).
- 32 Πρέπει επίσης να διευκρινιστεί αφενός ότι δεν είναι αναγκαίο οι καταστάσεις να είναι πανομοιότυπες, αλλά αρκεί απλώς να είναι συγκρίσιμες, και αφετέρου ότι η εξέταση της ομοιότητας των καταστάσεων αυτών δεν πρέπει να είναι γενική και αφηρημένη, αλλά ειδική και συγκεκριμένη, ανάλογα με την παρεχόμενη εργασία (απόφαση Hay, C-267/12, EU:C:2013:823, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 33 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί αν η κατάσταση ενός φοιτητή που, όπως ο ενάγων της κύριας δίκης, απασχολείται με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου κατά τη διάρκεια των πανεπιστημιακών διακοπών του είναι αντικειμενικά συγκρίσιμη, από την άποψη του σκοπού που επιδιώκεται με το άρθρο L. 1243-8 του code du travail, με την κατάσταση των εργαζόμενων που δικαιούνται, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, την αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης.
- 34 Εν προκειμένω, η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης, η οποία πρέπει να καταβάλλεται κατά τη λήξη της σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου, αποσκοπεί, όπως υπενθυμίζεται με το άρθρο L. 1243-8, πρώτο εδάφιο, του code du travail, στην παροχή ενός αντισταθμίματος για την επισφαλή κατάσταση στην οποία περιέρχεται ο μισθωτός όταν η εργασιακή σχέση δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου, αλλά το άρθρο L. 1243-10, 2°, του εν λόγω κώδικα αποκλείει ρητά την καταβολή της αποζημίωσης αυτής στα άτομα νεαρής ηλικίας που έχουν συνάψει σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών τους.
- 35 Επομένως, ο εθνικός νομοθέτης έκρινε, σιωπηρώς μεν, προδήλως δε, ότι τα νεαρής ηλικίας άτομα αυτά δεν περιέρχονται σε επισφαλή επαγγελματική κατάσταση κατά τη λήξη της σύμβασής τους.
- 36 Πράγματι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως τόνισε η Γαλλική Κυβέρνηση, η απασχόληση ενός σπουδαστή ή φοιτητή κατά τη διάρκεια των σχολικών ή των πανεπιστημιακών διακοπών του είναι εξ ορισμού προσωρινή και δευτερεύουσας σημασίας, αφού ο σπουδαστής ή φοιτητής αυτός θα επανέλθει κανονικά στις σπουδές του όταν τελειώσουν οι διακοπές του.
- 37 Κατά συνέπεια, ο εθνικός νομοθέτης, εκτιμώντας ότι η κατάσταση των νεαρής ηλικίας ατόμων που έχουν συνάψει σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών τους δεν είναι συγκρίσιμη με την κατάσταση των άλλων κατηγοριών εργαζόμενων που δικαιούνται την αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης εργασίας, δεν υπερέβη τα όρια της διακριτικής εξουσίας που έχει στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής.
- 38 Η ορθότητα του συμπεράσματος αυτού ενισχύεται άλλωστε από το γεγονός ότι το άρθρο L. 1243-10 του code du travail δεν παρέχει το δικαίωμα λήψης της εν λόγω αποζημίωσης ούτε σε ορισμένες άλλες κατηγορίες μισθωτών που τελούν σε συγκρίσιμες επισφαλείς καταστάσεις, κατά την έννοια του

άρθρου L. 1243-8, πρώτο εδάφιο, του κώδικα αυτού, με τον ενάγοντα της κύριας δίκης. Αυτό ισχύει π.χ. για τους μισθωτούς που προσλαμβάνονται βάσει του άρθρου L. 1242-2, 1°, του κώδικα αυτού για να αντικαταστήσουν, υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει η εν λόγω διάταξη, άλλους μισθωτούς ή που προσλαμβάνονται βάσει του άρθρου L. 1242-2, 3°, του ίδιου κώδικα σε «θέσεις εργασίας εποχιακού χαρακτήρα ή για τις οποίες, σε ορισμένους τομείς δραστηριότητας που καθορίζονται με υπουργική απόφαση ή πολυμερή σύμβαση ή συλλογική σύμβαση γενικής ισχύος, παγίως δεν χρησιμοποιείται σύμβαση εργασίας αόριστου χρόνου λόγω της φύσης της ασκούμενης δραστηριότητας ή του εξ ορισμού προσωρινού χαρακτήρα των θέσεων εργασίας αυτών».

- 39 Από τις παραπάνω σκέψεις προκύπτει ότι ο φοιτητής που, όπως ο ενάγων της κύριας δίκης, απασχολείται με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου για διάστημα που αποτελεί μέρος των πανεπιστημιακών διακοπών του δεν τελεί σε αντικειμενικά συγκρίσιμη κατάσταση, από την άποψη του σκοπού που επιδιώκεται με το άρθρο L. 1243-8, πρώτο εδάφιο, του code du travail, με τους εργαζόμενους που δικαιούνται, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, την αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης. Κατά συνέπεια, η διαφορά στη μεταχείριση των δύο αυτών κατηγοριών εργαζόμενων δεν συνιστά διάκριση λόγω ηλικίας.
- 40 Στο προδικαστικό ερώτημα πρέπει συνεπώς να δοθεί η απάντηση ότι η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας, η οποία έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμενοποιηθεί με την οδηγία 2000/78, έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στην αρχή αυτή η διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, προβλέπει ότι η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης, η οποία καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού κατά τη λήξη της ισχύος σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου όταν η εργασιακή σχέση δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου, δεν οφείλεται στον ενδιαφερόμενο στην περίπτωση που η σύμβαση έχει συναφθεί με άτομο νεαρής ηλικίας για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών του.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 41 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόδισης που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (έβδομο τμήμα) αποφαινεται:

Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω ηλικίας, η οποία έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συγκεκριμενοποιηθεί με την οδηγία 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει στην αρχή αυτή η διάταξη του εθνικού δικαίου η οποία, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, προβλέπει ότι η αποζημίωση λόγω λύσης της σύμβασης, η οποία καταβάλλεται ως συμπλήρωμα του μισθού κατά τη λήξη της ισχύος σύμβασης εργασίας ορισμένου χρόνου όταν η εργασιακή σχέση δεν συνεχίζεται με τη μορφή σύμβασης εργασίας αόριστου χρόνου, δεν οφείλεται στον ενδιαφερόμενο στην περίπτωση που η σύμβαση έχει συναφθεί με άτομο νεαρής ηλικίας για χρονικό διάστημα που αποτελεί μέρος των σχολικών ή πανεπιστημιακών διακοπών του.

(υπογραφές)